

Gustav Mahler (1860-1911) - kort historikk

Skrevet av Tom-Erik Falla

Gustav Mahler ble født 7. juli 1860 i Kaliste i Bøhmen (i dag Tsjekkia) - eldste overlevende sønn av i alt fjorten barn. Da han var bare noen måneder gammel, flyttet familien til en større by, Iglau, hvor faren drev bar og spritbrenneri(!) I disse omgivelsene mottok den svært unge Gustav sine første musikalske inntrykk. Han lærte blant annet en mengde marsjer, som han spilte på trekkspill(!), ved å rusle rundt nær en militærforlegning i nabolaget. Etter sigende skal han ha kunnet omtrent 200 folkesanger, som han lærte av hushjelpen, i en alder av fire år. Det er vel ikke utenkelig at hans senere vektlegging på marsjrytmer og folkesanglignende melodier skriver seg fra disse kildene(?)

Gustavs mor, Maria - født Hermann (1827-89), var kronisk utslitt pga. sine mange graviditeter og omsorg for syke barn. Han var følelsesmessig sterkt knyttet til sin mor, som gjennom hele livet forble hans ideal på kvinnelighet. Allerede som barn ble den unge Gustav vant til dødens skygge; mange av hans søsken - i alt åtte av fjorten - døde svært tidlig.

Bernhard Mahler (1829-89), hans far, var ikke-praktiserende jøde som strevet etter å integrere seg i den tyske minoriteten. Familien opplevde både antisemittisme og diskriminering. Gustav Mahler uttrykte meget senere i livet at han alltid hadde følt seg hjemløs; som bøhmisk blant østerrikere, som østerriker blant tyskere og som jøde i forhold til andre nasjoner i verden.

Hans musikalske begavelse utviklet seg raskt og hans svært så ambisiøse far gjorde alt han kunne for å oppmuntre sønnen. Han ble sendt til Praha for pianoundervisning da han var elleve og femten år gammel fikk han reise til Wien hvor han ble tatt opp ved Musikkonservatoriet og studerte piano og komposisjon. Én av hans lærere var Anton Bruckner (1824-96) hvis verker han beundret gjennom hele livet. Her tok han eksamen i 1878. Han studerte også litteratur, filosofi og musikk ved universitetet i Wien omtrent på denne tiden.

I perioden 1878 til 1883 arbeidet Mahler med tre operaer: *Herzog Ernst von Schwaben*, *Die Argonauten* og *Rübezahl*. Ingenting av denne musikken er bevart, men manuskriptet til librettoen til *Rübezahl* eksisterer. I 1880 aksepterte Mahler en dirigentstilling ved et "operalight" teater på et sommerferiested i nordre Østerrike, Bad Hall. Dette var hans første stilling som operadirigent i en lang rekke frem til 1897 - i Ljubljana, Olomouc, Kassel, Praha, Leipzig, Budapest og Hamburg. Han traff Richard Strauss i Leipzig i 1887, noe som utviklet seg til et livslangt vennskap.

Pliktene ved de forskjellige musikkteatrene holdt ham engasjert gjennom hele vintersesongen, så han ble i praksis tvunget til å være "sommerkomponist". Til tross for dette, fullførte han mange store og omfattende verk - blant annet *Lieder eines fahrenden Gesellen* (1883-85), musikk komponert til hans egen tekst og som gjenspeiler hans ulykkelige kjærlighetsaffære

med sopranen Johanne Richter i Kassel. Disse sangene inneholder mye av det tematiske materialet til symfoni nr. 1 i D-dur, "Titan" (1884-88) - urfremført i Budapest i 1889.

Symfoni nr. 2 i c-moll (1887-94) - som ofte kalles *Oppstandelsessymfonien* - etter den grandiose korsatsen basert på teksten til Friedrich Gottlieb Klopstock. Første gang fremført i Berlin i 1895. (I parentes: Denne symfonien finnes på CD - Chandos CHAN8838 / 9 - innspilt i Oslo Konserthus med Mariss Jansons og Oslo Filharmoniske Kor i 1998).

Symfoni nr. 3 i d-moll (1893-96) - 6 satser - kanskje den lengste symfoni som er skrevet(?) ble første gang fremført i Krefeld i 1902.

I februar 1897 konverterte Mahler til katolisismen, turnerte i Russland og ble 1. juni utnevnt til leder for operaen i Wien. Han satte nye standarder for institusjonen og initierte mange reformer som vi betrakter som selvfølgelig i dag. Han var for eksempel den første som dristet seg til å stenge forsentskommende publikum ute til slutten av akten(!) En effektiv måte å skaffe seg mange prominente "fiender" på... Han fremførte Richard Wagners musikk uten de vanlige, etablerte kutt og fulgte de stilistiske prinsippene som Wagner selv hadde foreskrevet i Bayreuth. Også ved fremføringer av Mozarts operaer tilstrebet Mahler autentisitet og tilbakeførte blant annet resitativer med harpsichord akkompagnement som ofte var utelatt av hans forgjengere. Fra 1898 var han også leder for Wienerfilharmonikerne - en stilling han trakk seg fra i 1901.

Gustav Mahler bygget hus i 1901 ved Würthersee i Mainernigg hvor han tilbrakte somrene med å komponere. Han møtte den nesten tjue år yngre Alma Maria Schindler (1879-1964) i november 1901 og de giftet seg 9. mars 1902. Parets første datter, Maria Anna, ble født senere i 1902 og datter nummer to, Anna Justine, ble født i 1904. Alma var selv en lovende komponist og ekteskapet var nok ikke alltid like

lykkelig; Gustav konsulterte Sigmund Freud i 1910 i denne anledning. Etter Mahlers død giftet Alma seg med arkitekten Walter Gropius og senere for tredje gang med forfatteren Franz Werfel.

Til tross for sine store oppgaver ved operaen, komponerte Mahler fem symfonier i Wienerårene. Symfoni nr. 4 i G-dur (1899-1900) er et muntret verk; finalen er en vakker sang for sopran basert på et dikt fra *Des Knaben Wunderhorn*, en samling folkesanger som var en av Mahlers favoritt tekstkilder - første gang fremført i München i 1901. Symfoni nr. 5 i ciss-moll (1901-02), nr. 6 i a-moll (1903-05) og nr. 7 i e-moll (1904-05) er alle rent instrumentale. Symfoni nr. 8 i Ess-dur (1906-07) derimot - som vi ALLE vet - er komponert for åtte sangsolister, dobbeltkor, guttekor og et svært stort orkester. Og ble - på grunn av det kjempestore apparatet som var i sving ved førstegangsfremføringen i München i 1910 under ledelse av komponisten selv - kalt De Tusendes Symfoni; et navn den har beholdt siden.

I 1907 ble Mahler tungt rammet av skjebnen; hans eldste datter døde som følge av en kombinasjon av skarlagensfeber og difteri. Selv ble han konfrontert med alvorlig hjertelidelse som diagnose. Intrigering og antisemittiske fornærmelser fra mange av Mahlers personlige motstandere tvang ham til å forlate Wieneroperaen i 1907.

Hans siste sesong som dirigent tilbrakte han i New York, hvor han var veldig suksessrik ved Metropolitan Opera og med The Philharmonic. Han var også særdeles klar over at hans død sannsynligvis var nær forestående. Med dette i tankene skrev han sitt siste, og kanskje største(?), verk: *Das Lied von der Erde* (1907-09) - en symfoni i seks satser med alt- og tenorsolist. Tekstene er fra en samling med oversatt kinesisk poesi, *Die chinesische Flöte* av Hans Bethge. Det gjennomgående temaet er vissheten om den menneskelige forgjengeligheten ansikt til ansikt med evigheten. Verket ble første gang fremført under ledelse av Mahlers gode venn, Bruno Walter, i München i 1911. Han skrev også symfoni nr. 9 i D-dur (1909-10) og den ufullendte nr. 10 i Fiss-dur (1910).

Mahler dirigerte sin siste konsert i New York 21. februar 1911. Han brøt sammen umiddelbart etter denne som følge av en streptokokkinfeksjon. Han reiste tilbake til Europa i april, hvor han tilsynelatende frisknet til for en kort periode, men infeksjonen lot seg ikke kurere.

Gustav Mahler døde i Wien den 18. mai 1911 og ble gravlagt på kirkegården ved Grinzing.

Symfoni nr. 8 i Ess-dur

"Forestill deg at selve Universet bryter ut i sang. Vi hører ikke lenger menneskelige stemmer, men lyden av planeter og soler som roterer..."

Skrev Gustav Mahler til sin venn Willem Mengelberg 18. august 1906 hvor han i svært entusiastiske vendinger proklamerte at hans symfoni nr. 8 var fullført.

8. symfoni regnes som Mahlers hovedverk - både med hensyn til tonalitet og kombinasjonen av menneskelige stemmer og instrumenter. Ikke siden 4. symfoni hadde han skrevet noe som helst i dur-toneart. Og mens både 5., 6. og 7. symfoni alle er rent instrumentale er nr. 8 den definitive tilbakevending til bredt anlagt vokalmusikk som han skrev så storslått i symfoni nr. 2 ("Oppstandelsessymfonien") og i nr. 3. Og denne gangen hadde Mahler bestemt seg for å ha med "ALT" - stort orkester, orgel, blandet kor, barnekor og solister. Hans mål var utvetydige og intet mindre enn universelle!

Mahler slo fast for Richard Specht - en samtidig kritiker i Wien - at han hadde nådd slutten på sin kreative sti - "...denne symfonien er en gave til nasjonen. Alle mine tidligere symfonier har kun vært opptakter og forspill til denne! Mine øvrige verk er tragiske og subjektive, dette er en strålende og storartet kilde til glede..."

Førstegangsfremføring

Premieren i München på ”De tusendes symfoni”, som den er blitt kjent som, fant sted 12. september 1910 i det nye konserthuset i byens utstillingspark - med 8 solister, et kor på 850 (inkludert et barnekor på 350), kirkeorgel, et München Konzertverein utvidet til 170 og Gustav Mahler selv som dirigent. Det var en førstegangsfremføring som ikke lignet på noe Mahler hadde vært med på i hele sin karriere. Bruno Walter, Mahlers gode venn, var til stede og minnes spesielt - etter at fremførelsen var over: ” ... hvordan Mahler, midt i den entusiastiske applausen, løp opp til podiet hvor barnekolet stod og trykket opprømt hender til høyre og venstre mens han gikk mellom rekkene. Det var en symbolsk hilsen til ungdommen... ”

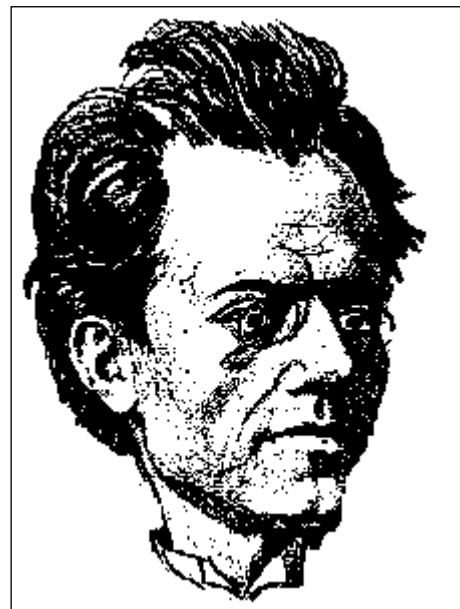

Tilstede var også - i tillegg til et stort antall venner og distingverte gjester (bl.a. Thomas Mann, Camille Saint-Saëns, Max Reger og Richard Straus) - hans kone Alma, som verket ble tilegnet til få uker før premieren. Hun skriver: ”Publikum reiste seg da Mahler tok plass på dirigentpodiet og den åndeløse stillheten var den mest imponerende hyllest en kunstner kunne tenkes å motta. Jeg satt i en losje og var nesten bevisstløs av spenning! Og så forvandlet Mahler - gud eller demon - disse enorme kaskader av lyd til fontener av lys (parantes: Noen som trodde at Märtha Louise hadde funnet på det selv?). Opplevelsen er ubeskrivelig...”

Litt ironisk, må det vel innskytes, er det at Gustav Mahlers ekteskap med selvsamme Alma på dette tidspunkt var i dyp krise - men, men...

Verkets tilblivelse

Fire år tidligere - i juni 1906 - hadde Mahler som sedvanlig trukket seg - noe fryktsomt - tilbake til sitt sommerstudio for å komponere. Men - hans frykt var ubegrunnet, viste det seg raskt! Fra dag én på sitt arbeidsværelse strømmet han over med musikalske ideer, inspirert av teksten til *Veni, Creator Spiritus*, pinsehymnen, som han - noe mangelfullt - hadde skrevet ned etter hukommelsen. I løpet av noen få dager hadde han skissert hele 1. sats - inkludert et instrumentalt mellomspill som han først trodde var for omfattende i forhold til den teksten han manglet. Han ble helt målløs da han fikk hele teksten pr. telegram fra sin venn Fritz Löhr i Wien; den passet perfekt sammen med de instrumentelle delene. Han sier selv at ”... jeg tror denne hendelsen var en manifestasjon av den Kraft som gjennomsyrrer ikke bare kunsten, men hele livet selv ...”.

Men - hvor kunne Mahler finne noe som passet sammen med *Veni, Creator Spiritus*? Skulle han måtte tilbringe endeløse uker med å lese om og om igjen endeløse tekster, slik han i sin tid hadde gjort da han skrev symfoni nr. 2, og så til slutt ende opp med å skrive sin egen tekst?

Ved denne anledning nølte han derimot ikke lenge. Tross alt hadde Goethe - den poet han aktet og æret over alle - oversatt nettopp denne latinske hymnen til tysk på slutten av sitt liv. Det ble derfor i Goethes verk han søkte - og fant - teksten til den enorme 2. satsen. Riktignok måtte han gjøre et unntak i forhold til sin egen, gyldne regel - nemlig *aldri* skrive musikk til noe som allerede *var* perfekt. Denne gangen, mente han, hadde Goethe vist ham retningen ved at sluttscenen i Faust, del II allerede *var* skrevet som en kantate uten musikk; et åndelig oratorium med solister og kor. Tidligere hadde Schumann satt musikk til hele scenen og Lizst til finalen *Chorus Mysticus*, men Mahler planla å integrere alt sammen i en enorm, symfonisk enhet. Han ville innlemme alle motivene fra *Veni, Creator Spiritus* og gjøre Goethes sluttscene til en idealisert bekreftelse på sin egen, dyptliggende overbevisning og tro.

1. sats: Veni, Creator Spiritus

Veni, Creator Spiritus er av de mest brukte hymner i den katolske kirken og opprinnelsen tilskrives gjerne Hrabanus Maurus (776-856), selv om ikke alle er helt sikker på at dette er tilfelle.

Hrabanus Maurus ble regnet som *Praeceptor Germaniae*, "Germanias læremester" og som sin tids mest lærde teolog. Han førte klostrene til ny blomstring, ledet tre store synoder og utmerket seg som dogmatiker. Han skrev mange innflytelsesrike skrifter og bøker om undervisning av presteskaper, bostbøker og prekensamlinger og betydde mye for det tyske språk.

Hymnen (norsk: *Kom, Hellig Ånd med skapermakt*) benyttes blant annet ved aftensang (vesper), pinse, kirkeinnvielse og konfirmasjon, men særlig nåde og avlat gis til troende som ber denne bønne 1. januar og/eller i forbindelse med pinsefesten.

Hymnens struktur er assosiert med Den Hellige Ånds syv gaver, kjent fra Esaias 11, 2-3 - opprinnelig i denne rekkefølgen: 1. *Sapientia* (klokskap), 2. *Intellectus* (forståelse), 3. *Consilium* (råd), 4. *Fortitudo* (mot), 5. *Scientia* (kunnskap), 6. *Pietas* (fromhet) og 7. *Timor Domini* (Gudfryktighet).

1. sats er gjennomsyret av teknikker som Mahler ikke hadde benyttet tidligere: Melismer i barokkstil (á la Händel), dobbelfuger (á la Bach), tekstrepetsjoner (á la Vivaldi) og sist, men ikke minst, et arkaisk språk - *latin*.

Se for øvrig nedenfor vedr. teksten til *Veni, Creator Spiritus*.

2. sats: Goethes Faust - del II

Det har vært hevdet at andre del av Symfoni nr. 8 er Mahlers eneste opera - "forkledd" som symfoni. Og det er definitivt "Wagner-isme" å spore. Likeledes som sluttscenen i *Ring* er sluttscenen i Faust II like praktisk umulig å iscenesette. Men det hadde allerede Goethe sørget for som hadde planlagt scenen på et nivå som overgikk alle fysiske begrensninger.

Faust, som ligger for døden, har nådd slutten på sin jordiske, plagede pilgrimsferd. Til tross for suksess langt over alle tenkelige standarder, er han dypt misfornøyd med sitt liv. Han lengter etter salighet og oppfyllelse som bare Skaperen kan tilby. Etter Fausts død blir hans

bønner hørt. Demonene, som søker å ta hans sjel i besittelse, blir avvist og den angrende synders ånd hentes opp til himlen, beskyttet av engler. På veien dit møtes Fausts sjel av velvillige ånder og salige, forløsende mennesker som går i forbønn for ham. Blant disse siste finner vi, blant "botferdige kvinner", Gretchen (som er den samme som Marguerite i første del av Goethes verk). Jublende fører hun Faust frem for den gåtefulle Mater Gloriosa - en skikkelse av Jomfru Maria og inkarnasjonen av *Die ewige Weibliche*, det evig-kvinnelige, som venter på ham med endeløs og utømmelig kjærlighet (i parentes: Noen som ser likheter med Solveig i *Peer Gynt* her?).

Mahlers iscenesettelse starter *poco adagio* - ganske langsomt, med pizzicati i de dype strykerne for å beskrive "et vilt, berglendt landskap i skogen", som Goethe foreskrev. Denne orkesterdelen er mest som et forspill å regne, men likevel svært effektiv for å mane frem landskapet. Koret kommer etter hvert inn og beskriver i ord - i *pianissimo* - ytterligere den åndelige scenen. In order of appearance, som det heter, følger så Pater Ecstasticus, Pater Profundis, Chor der Engel, Andere Engel, Doktor Marianus (høyeste manifestasjon av Faust), Chor, Magna Peccatrix, Mulier Samaritana, Maria Aegyptiaca, Una Poenitentium (åndelig skikkelse av Marguerite/Gretchen som Faust i sin tid forførte), Mater Gloriosa (høyeste inkarnasjon av det evig-kvinnelige) og til slutt Chorus Mysticus.

Mahler søker gjennom hele symfoniens andre del å balansere ulikheter i forhold til teksten i første del - *Veni, Creator Spiritus* - gjennom tematiske paralleller. Første tema i 2. sats (cello og kontrabass) har et nedadgående intervall som minner oss om de to første tonene i verkets initiale motiv - stavelsen "Ve-ni", deretter følger en stigende frase, lånt fra "Accende lumen"-temaet. På samme vis er "kjærlighetstemaet" som innleder Mater Gloriosas inntreden en påminnelse om melodien som innledes av blåserne i begynnelsen av 2. sats.

Andre steder hvor Mahler understreker tematisk slektskapet mellom Goethes *Faust* og *Veni, Creator Spiritus* er for eksempel "Amorem cordibus" og "Hände, verschlinget euch" som begge synges av barnekor. Paralleller finnes likeledes mellom "Infirma nostri corporis" og "Uns bleibt ein Erdenrest", mellom "Imple superna gratia" og "Er ahnet kaum das frische Leben" og mellom "Accende lumen" og "Zieht uns hinan".

"Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis" er begynnelsen på slutten av operaen - unnskyld: symfonien. Teksten nesten hviskes av Chorus Mysticus og bygges gradvis opp til den store finalen i verket - godtagelsen og tilgivelsen av Doctor Marianus (i.e. Faust) og hans forløsning gjennom *Die ewige Weibliche*.

Konklusjon(?)

Hva er så "budskapet" i Mahlers symfoni nr. 8? Det har vært debattert av mange - gjennom snart hundre år! Er det en religiøs meddelse? Slik 1. sats presenteres, nesten sentimentalt og med messelignende karakter, kan man nok i noen grad hevde det. På den annen side er det vanskelig å tenke seg at Mahler - med sin kjennskap til filosofi - kan ha gått glipp av den romantiske begrepsoppfatningen i Goethes *Faust*, som kanskje snarere er jordisk og humanistisk enn religiøs og kristen. Også er det selvfølgelig hans kone Alma, Mahler *ewige Weibliche*, som symfonien er tilegnet til. Likeledes er det mulig at Mahlers intensjoner var å gjøre en nøyaktig og eksakt setting av sluttscenen i Goethes *Faust*, men at han - noe som ofte skjer - endte opp med sin egen, personlige tolkning i stedet.

Hvordan passer nr. 8 inn i ”store bildet” i Mahlers symfoniske produksjon? Vel - egentlig ikke! Det er ganske visst gjennomført ”Mahler” i hver note som er skrevet, men å klassifisere symfonien ytterligere er ganske fåfengt. Nr. 8 er svært forskjellig fra de forutgående nr. 5, 6 og 7. Selv om den er strukturelt dristig, vil forstå-seg-påerne hevde at den er et *tilbakeskritt* i harmonisk oppfinnsomhet. I sitt neste (siste?) verk - *Das Lied von der Erde* - vendte Mahler tilbake til sin mer ”vanlige” symfoniske stil.

Personlig - når jeg lytter til ”De tusendes symfoni” - kan jeg vel si at den har sine ”svakheter”. Likevel tror jeg ikke det står til å nekte at den er et av de største og mest unike verk i sitt slag; kanskje *Korsymfonien* i det 20. århundre(?)

Kanskje vi skal la *Die ewige Weibliche*, Alma, få det siste ordet: ”... det synes meg som om Mahler har åpenbart et nytt begrep innenfor musikken: en etisk-mystisk menneskelighet. Han har beriket de musikalske symboler - som allerede inkluderer kjærlighet, krig, religion, natur og menneskehet - med Mennesket som den ensomme skapning, uforløst på jorden, kretsende i universet - et forlatt barn som i stille meditasjon venter i skumringen på at faderen skal komme...”

Ikke verst?

I ”moderne” tid har Oslo Filharmoniske Kor fremført Mahlers Symfoni nr. 8 ved 4 anledninger - i februar 1979 (2x) og mars 1982 (3x) - begge ganger med Okku Kamu som dirigent. Og senere - i september 1991 (2x) - med Kent Nagano. Alle gangene har vi sunget Kor 1.

I mars 2005 - for *fjerde* gang - var det med Leif Segerstam som dirigent. Og *den* gangen sang vi Kor 2. Segerstam har for øvrig utgitt verket på CD (Chandos) i 1994; med bl.a. Dansk Radios Kor og Orkester.

Denne gangen blir det Kor 1 igjen, hele 3 ganger - 9., 10. og 11. februar 2012. Og altså med Jukka Pekka Saraste som dirigent.

Veni, Creator Spiritus

”Kom, Hellig Ånd med skapermakt” ble oversatt til norsk av Magns Brostrup Landstad i 1855 - etter en tysk gjendiktning i 1524 av Martin Luther. Så oversettelsen nedenfor er *ikke* en direkte oversettelse av den opprinnelige latinske, men Landstad basert på Luther basert på Hrabanus Maurus (9. århundre) !!

Veni, creator Spiritus
mentes tuorum visita,
imple superna gratia,
quae tu creasti pectora.

Qui diceris Paraclitus,
altissimi donum Dei,
fons vivus, ignis, caritas
et spiritalis unctio.

Tu septiformis munere,
digitus paternae dexteræ
tu rite promissum Patris
sermone ditans guttura.

Accende lumen sensibus,
infunde amorem cordibus,
infirma nostri corporis,
virtute firmans perpeti.

Hostem repellas longius
pacemque dones protinus;
ductore sic te praeviso
vitemus omne noxium.

Per te sciamus da Patrem
noscamus atque Filium,
te utriusque Spiritum
credamus omni tempore.

Deo Patri sit gloria,
et Filio qui a mortuis
Surrexit, ac Paraclito,
in saeculorum saecula.

Amen.

Kom, Hellig Ånd, med skapermakt,
opprett hva synd har ødelagt,
og glede i hvert hjerte giv
som du har født til evig liv!

En trøsters store navn du har,
Guds gave god og dyrebar,
for sjelen syk en salve mild,
en livets brønn, en hellig ild!

Du visdoms, råds og styrkes Ånd,
du kraft av Herrens høyre hånd,
du lysets bærer, Ordets tolk
for alle tungemål og folk,

ditt lys opptenn i vår forstand,
i hjertet kjærlighetens brann,
til vannmakt vår og usseldom
med hellig hjertestyrke, kom!

Vår fiende, jag ham langt på flukt,
gi fred og troens fagre frukt,
og la oss alle, store, små,
i sjeleomsorg hos deg stå!

Gjør oss med Gud, vår Fader, kjent,
med Sønnen som fra ham er sendt,
med deg som fra dem begge går,
og hjelp at vi i troen står!

Vær lovet, Gud, vår Fader god,
Guds Sønn som opp av døde stod,
og trøsteren som kom her ned:
Vær lovet i all evighet!

Goethes Faust

Noen få ord til slutt om **Johann Wolfgang von Goethe**, født 28. august 1749 i Frankfurt am Main, død 22. mars 1832. Det kan sies (svært) mye både om Goethe selv og hans forfatterskap; hans samlede produksjon omfatter 143 bind i den såkaltte Weimar-utgaven.

Inntil sin død arbeidet Goethe med sitt store verk om *Faust*. Første del *Faust I* utkom 1808, annen del *Faust II* etter hans død i 1832. Før første del, i 1790, ble for øvrig *Faust, et fragment* utgitt. Og enda tidligere *Urfaust*, i 1772 og i 1775.

Verket om Faust er høydepunktet i tysk litteratur og gir summen av Goethes livsanskuelse og tankeverden. Faust, egentlig en lærd fra 1500-tallet som solgte sin sjel til djevelen (Mephistopheles) for å vinne erkjennelse, blir hos Goethe symbolet på mennesket som søker den høyeste sannhet. Denne sannhetssøken og streben mot stadig høyere mål utgjør menneskets adelskap og rettferdiggjør alle feiltrinn og tilgir all skyld i livet. Denne streben var for Goethe selve livsidealet. Overfor det aktive, strebende mennesket har djevelen ingen makt; denne streben er den guddommelige gnist i Faust. Fordi Faust aldri falt til ro i livet, vinner Vårherre kampen med djevelen om Fausts sjel. Med hele sin åndskraft i behold fullførte den 83-årige Goethe sitt livsverk. *Faust* er oversatt til nynorsk av Åse-Marie Nesse (begge deler, 1993 og 1999) og til riksmål av André Bjerke (begge deler 1966 og 1983).

Så for dem som ønsker å trenge dypere inn i dette verket, kan Åse-Marie Nesses oversettelse/gjendiktning være å anbefale. Men - siden Goethe selv bearbeidet verket over en periode på 50 år - og Bjerke og Nesse brukte hhv. ca. 20 og 10 år på sine versjoner, kan det nok anbefales å sette av noe mer tid enn én helg...

La meg avslutte slik Goethe selv avslutter Faust, og slik Mahler avslutter 8. symfoni, med det udødelige Chorus Mysticus - den publikumer som forblir uberørt av dette (med et unntak for Ståle W, selvfølgelig!), har nok sitt å slite med...

Alles Vergängliche,
Ist nur ein Gleichnis;
Das Unzulängliche,
Hier wird's Ereignis;
Das Unbeschreibliche,
Hier ist's getan;
Das Ewigweibliche
Zieht uns hinan.

Alt forgjengelig
er bare en lignelse;
det ufullkomne,
her blir det til virkelighet;
det ubeskrivelige,
her er det skjedd;
det evig-kvinnelige
bringer oss hjem.